

NASTAVNICI DOPUNSKE NASTAVE PIŠU

Stručni rad
UDK 373.3/.4(436—25)(=861/866)

Branka Vegar

*Nastavnica u jugoslavenskoj dopunskoj
nastavi u Beču*

Primljeno: 14. 01. 1986.

JUGOSLAVENSKA DJECA U BEČKIM ŠKOLAMA

SAŽETAK

Prema jednoj austrijskoj anketi, naši građani na privremenom boravku i radu u pokrajini Beč pripadaju najnižoj socijalnoj kategoriji. Njihova djeca školuju se u *Volksschule*, rijetko kad dopijevaju dalje od *Hauptschule* (viši razredi osnovne škole), a redovito su zastupljena i u *Sonderschule* (specijalna škola). Bečke osnovne škole nastoje integrirati djecu stranih radnika, ali vode brigu i o njihovoj reintegraciji u domovini. Deklariraju otpor prema asimilaciji mladih stranaca.

Pohađanje *Jugoslawisch-Kursa* (školski žargon za jugoslavensku dopunsku nastavu na materinskom jeziku) ionako je dobrovoljno, a gramatika materinskog jezika, koji je našoj djeci ponajčešće prvi strani jezik, čini im se suviše složenom, pa često odustaju od te vrste nastave. Postavlja se dilema da li bi bilo bolje izraditi atraktivne multimedijске nastavne programe koji bi malim migrantima omogućili da svladaju materinski jezik još za vrijeme boravka u inozemstvu, ili bi ih bilo bolje otrgnuti iz te sredine i vratiti u domovinu na školovanje.

Naši narodi i narodnosti zastupljeni su u Beču mješavinom kakve vjerojatno nema ni u jednoj od zemalja imigracije; tu ima Roma, Albanaca, Muslimana iz svih republika, Srba, Makedonaca, Slovenaca, Hrvata, te od narodnosti Mađara i Slovaka. Obradujući podatke o socijalnoj strukturi naših migranata, jedna je anketa istakla podatke o najnižem socijalnom nivou naših građana nastanjenih upravo u pokrajini Beč, za razliku od ostalih austrijskih pokrajina. Radnici bez stručne spreme, bez osnovnog obrazovanja traže i gube svoja radna mjesta ili ih trajno zadržavaju, uzimajući zbog njih i tuđe državljanstvo, ispisujući svoju djecu iz *Jugoslawisch-Kursa* (tako u školskom žargonu nazivaju dopunsku nastavu na materinskom jeziku), jer je pohađanje ionako na dobrovoljnoj osnovi.

U klupama, naoko ravnopravno, sjede mali Austrijanci i Jugoslaveni, od kojih je ovim drugima svakim danom sve jasnije da ne mogu prodrijeti dalje od *Hauptschule*¹, a redovito ih se susreće i u klupama svih mogućih *Sonderschule*² za manje retardiranu, više retardiranu ili apsolutno retardiranu generaciju. Od bečke kulture ne dožive nikad ništa. Podaci pokazuju da povremeno neko naše dijete zablista uspjehom, dok se, u isto vrijeme, dijete nekog našeg zemljaka nacionalno više uopće ne deklarira. Njega nema ni na Kursu, ni na jugoslavenskoj priredbi, ni bilo gdje drugdje u polifoničnosti bečke kulture. Roditelji mu putuju i svoje hrvatsko selo bez njega, ostavljajući ga na brizi neke austrijske porodice i vraćaju se brzo »doma« u Beč. To dijete često dopijeva i u gimnaziju, ne druži se ni sa kim, ne uzima tako lako austrijsko državljanstvo, ali postaje s vremenom nezadovoljno. Uspjeh u školi ne može mu biti naknada za sretno djetinjstvo.

¹ Viši razredi »glavne« — osnovne škole, usporedivo s našim od 5. do 8. razreda osnovne škole.

² Specijalna škola.

Djeca »stječu pamet« u *Volksschule*³ i u *Hauptschule*, samo što bit i duh jezika zemlje domaćina i često, na žalost, kultura življenja bečkoga života ostaju za njih vječno zatvorena vrata u nove prostore.

Standardni jezik i standardno ponašanje austrijske porodice postaje za ove učenike neka vrsta nedokučivog uzroka koji ili slijede, ili za njih postaje izazov za budućnost. U dopunskoj nastavi na materinskom jeziku rijetko se mogu naći potomci naših obrtnika ili intelektualaca; oni često pokazuju sklonost ka asimilaciji.

Migrantsko čudo od djeteta Srednje Evrope »dvojezično« je ili »višejezično«, a zapravo nedovoljno poznaje materinski jezik, što se očituje nepotpunom, teško sročenom rečenicom (iskazom o crnobijelim putovima života, vrlo neveselim). Kod djece rođene u inozemstvu taj je materinski, kao prvi naučeni strani jezik, ekskurzija u nepoznato i pred njom ona stoje kao pred magijom nečeg sasvim novog. Ovim jezikom treba ovladati, a vrijeme teče nemilosrdno. Komunikacija je svedena na najbitnije, ali je ekspresivnost izraza ipak važnija od svega; naša su djeca odreda fascinirana domovinom i posjeduju ljubav prema njoj. Tu, u tom začaranom krugu, treba započeti mukotrpnu i dugotrajnu borbu za jezik i čovjeka. Tu se postavlja dilema u procesu dopunske nastave: da li izraditi programe, kompletne i multimedijske, koji bi malim migrantima omogućili da savladaju, nauče jezik dok su još tamo, ili otrgnuti ih i vratiti dok još nisu posve uplovili u bečke vode.

Odgov i obrazovanje naše djece postaje pitanje odgoja i obrazovanja u multikulturalnoj sredini. Bečke se škole ponegdje odnose prema djeci stranaca upravo materinski, prisutna je borba za prirast učenika, a među razlozima postoji i taj da je u eri nezaposlenosti učiteljskog kadra važno dobiti zaposlenje ili bilo kakav angažman u svojoj struci.

Na Pedagoškom institutu u Beču, u obliku Seminara za nastavnike, *Arbeits-Gemeinschaft Gruppe* (Radna zajednica) priprema tzv. *Begleit Lehrere* (prateće nastavnike), čiji je glavni posao da pomažu djeci stranih radnika u redovnoj austrijskoj nastavi kako bi mogla slijediti predavanja na njemačkom jeziku, naravno uz pomoć *Deutsch Lehrera*³. Djeci se omogućava da ovladaju jezikom barem u tolikoj mjeri da mogu steći osnovno obrazovanje u zemlji domaćina. Za ovaj posao opredjeljuje se sve više učitelja, jer on predstavlja bavljenje bespomoćnim malim čovjekom na stranicama tuđine, ili pak vrlo atraktivnu kompenzaciju za nepronađeno radno mjesto. Poznavanje njemačkog jezika ujedno može biti način integriranja stranaca u životnu, obrazovnu, pa kasnije i u radnu sredinu austrijskoga društvenog sistema, uključivanje u bilo kulture življenja u Republici Austriji. Austrijanci marljivo prikupljaju informacije o toj djeci — tko su, što su, kako se u njihovoj zemlji živi, koja je suština života i raznih naslijeđa, kakve su im navike i kakva je to prošlost stvorila njihov današnji odnos prema radu. Sve to njih zanima. Tvrde da ih ne zanima asimilacija tuđeg mentaliteta, uz parolu da u toj trci za standardom koja predstavlja život modernog čovjeka treba očuvati svoj nacionalni identitet, kulturnu baštinu i jezik. Takva tendencija osobito se često susreće u svim obrazovnim ustanovama u kojima politiku obrazovanja vode pripadnici Socijalističke partije Austrije (SPÖ).

Austrijski obrazovni sistem često prima podatke o teškoj uključivanju naših učenika u nastavu matičnih škola nakon povratka u domovinu. Naši se učenici često vraćaju u Austriju raznim bakama, prijateljima, rodacima, jer ipak je važno završiti barem nekakvu školu. Dakle, zemlju imigracije sve to zanima! Pitanje je da li nas zanima kako to njih sve zanima i zašto se svim tim tako intenzivno bave. U praksi se često događa da djeca radije odlaze na

³ Usporedivo s našim od 1. do 4. razreda »narodne« — osnovne škole.

Deutsch-Kurs i svojoj *Begleitlehrerin* nego na dopunsku nastavu, na kojoj moraju žvakati »dosadnu« gramatiku svoga slabo poznatog jezika. U vremenskoj koliziji i tjesnacu najviše vremena trebalo bi posvetiti jeziku, a nastava domaćina mnogo je šarenija i izazovnija, osobito politehnička. Gdje je školska klima povoljna, na školama sa većom tolerancijom, naša se djeca odgajaju bez kompleksa stranaca.

Bečke osnovne škole (VS) detaljno su razradile svoj odgojno-obrazovni plan te s nastavnicima dopunske nastave, koji mogu ostvariti prisniji kontakt sa nastavnim kolegijem u pogledu jezične i osobne komunikacije, stvaraju gotovo normalne uvjete za učenikovo napredovanje, vodeći istovremeno brigu o integraciji na privremenom boravku u Austriji kao i o reintegraciji u domovini. Ukoliko se taj privremeni boravak djece produži i pretvori u stalan i trajni odnos prema zemlji domaćinu, učenici će steći kakav-takav tretman u daljnjem školovanju. Sve to, naravno, ovisi i o brizi roditelja, čiji je status, na žalost, često nezavidan.

Austrijski školski sistem ne prihvaća stranog učenika na tromjesečno intenzivno učenje njemačkog jezika u uvjerenju da odgoj u getu ne valja jer ostavlja tragove na mladom biću. Međutim, ne čini mnogo ni da mu pomogne izvući se, u daljnjem procesu, iz *Sonderschule* u koju je dijete eventualno došlo zbog nepoznavanja jezika. Ne pomaže mu niti da poslije završene *Hauptschule* (HS) nađe bolju školu za svoje buduće zvanje.

Naša djeca, ponajčešće ona iz SR Hrvatske, ali i Slovenci, Srbi i ostali Jugoslaveni, ukoliko su uspješniji učenici, nakon završene HS postaju, eventualno, frizeri, prodavači, mehaničari; dalje od toga ne uspijevaju. Zatim se pomalo asimiliraju i u evidenciji više se ne vode kao -ić već samo kao -ich ili -icz i sl.

Oni koji uspijevaju u srednjim školama, kao i oni koji završne neki zanat, jednog se dana mogu osjetiti negdje između dviju kultura, razapeti u nastojanju da budu dovoljno informirani na oba »terena« i zadovoljni sami sobom. Okupljaju se u krugu svojih obitelji, integriraju se u austrijsku sredinu prijateljstvih, sklapanjem brakova, te poslovnim, partnerskim vezama. Stvara se nova migrantska fizionomija, no uporište joj je na hereditarnim osnovama vezanim uz prvobitnu sredinu (roditeljsku).

Ta generacija neodoljivo podsjeća na sudbinu Gradišćanskih Hrvata pred nekoliko stoljeća, s tom razlikom što raskid sa jezičnim korijenovima nije tako bolan i neće tako dugo odjekivati, a niti veza sa rodnim krajem neće biti uvjetovana spekulacijama zemlje domaćina koja bi tražila neke svoje isplativosti.

I u budućim naraštajima vjerojatno će se javljati i glasovi nekih prošlih generacija.

Tablica 1.

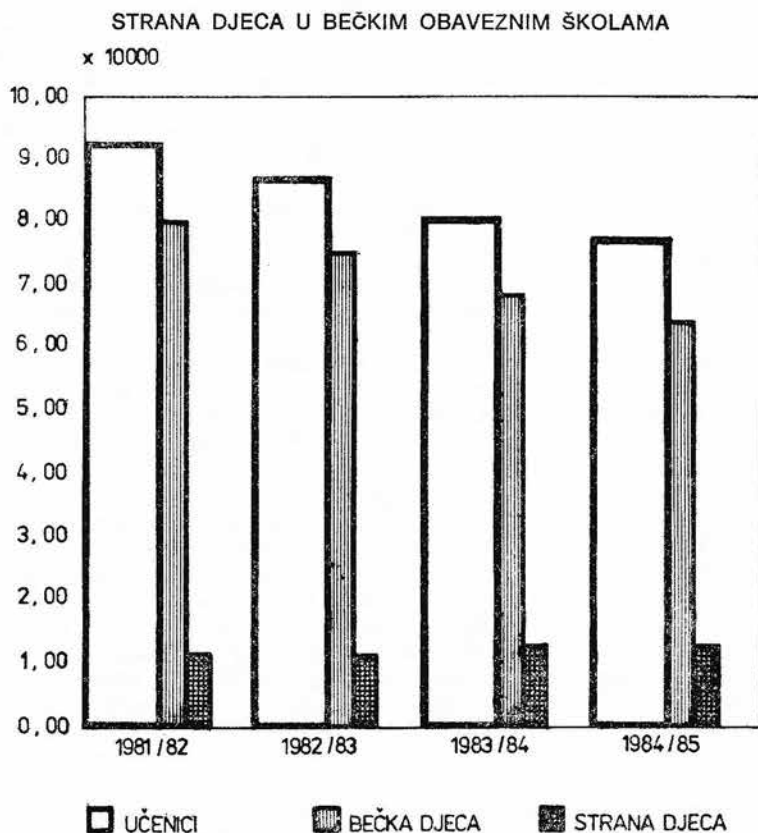
Strana djeca u bečkim obaveznim školama

Šk. godina	Učenika	Od toga Bečana (%)	Od toga stranaca (%)
1981/82.	92.160	87,10	12,90
1982/83.	87.091	86,60	13,40
1983/84.	81.060	84,30	15,70
1984/85.	77.688	82,90	17,10

Izvor: Schulversuchsmittellungen (Dr. W. Weidinger): »Ausländische Kinder an Öffentlichen Wiener Pflichtschulen« — Statistik über das Schuljahr 1984/85.

⁴ Nastavnici posebno angažirani za nastavu njemačkog jezika: brinu se za čistoću jezičnog izraza strane djece, da mali stranci savladaju njemački, kako bi mogli pratiti nastavu iz ostalih predmeta.

Grafikon 1.

Tablica 2. Strana djeca u bečkim općim obaveznim školama — 1984/85.

Učenci prema tipu škole	Jugoslaveni	%	Turci	%	Ostali	%	Stranci %	
VS	42.498	3.651	8,59	2.361	5,56	1.532	3,60	17,75
HS	27.523	2.376	8,63	1.354	4,92	633	2,30	15,85
PL	2.867	102	3,56	29	1,01	26	0,91	5,48
ASO	3.475	607	17,47	456	13,12	28	0,81	31,40
SO	1.325	75	5,66	54	4,08	23	1,74	11,47
Beč	77.688	6.811	8,77	4.254	5,48	2.242	2,89	17,13

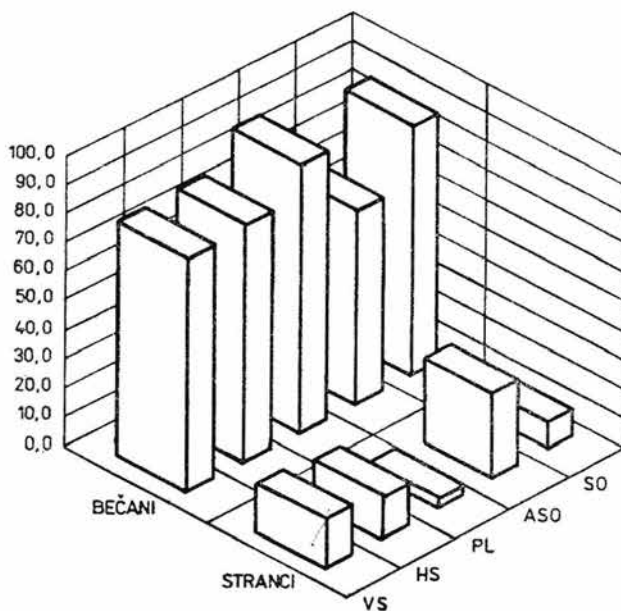
izvor: kao uz tablicu 1.

Tumač kratica:

- VS — Niži razredi osnovne škole
- HS — Viši razredi osnovne škole
- PL — Politehničke škole
- ASO — Opće specijalne škole
- SO — Ostale škole

Grafikon 2.

RAZDIOBA PREMA VRSTAMA ŠKOLA — 1984/85.

YUGOSLAV CHILDREN IN VIENNESE SCHOOLS

SUMMARY

According to an Austrian survey, Yugoslav citizens temporarily residing and working in the province of Vienna belong to the lowest social category. Their children generally attend *Volksschule*, sometimes they get as far as *Hauptschule* (higher forms of elementary school), and they are »regulars« in *Sonderschule* (special schools). Viennese elementary schools' endeavours are directed at the children's integration into the school and the host community, without simultaneously dismissing the idea of their possible future reintegration in their home country. But the young foreigners' assimilation does not seem to be at issue, at least not pronouncedly.

Since our children's attendance at *Jugoslawisch-Kurs* (the school jargon relating to Yugoslav supplementary education in their mother tongue) is not compulsory, and they seem to find the grammar of their mother tongue — which may happen to be their first second language in actual fact — too complicated anyway, they frequently choose not to attend mother-tongue classes. Hence a dilemma as to whether it would be better to create attractive multimedia programmes of instruction in order to enable young migrants to master their mother tongue while still abroad, or to encourage their return to the homeland for further education.